

Bekymringsamtalen

**som verktøy for å forebygge cannabisbruk blant
ungdom**

En teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (OPPG300)

Politihøgskolen

2016

Kand.nr : 644 og 465

Antall ord: 8492

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	3
1.1 Bekymring og skadevirkninger	3
1.2 Politiets oppgave	4
1.3 Problemstilling	5
1.4 Begrepsavklaring og avgrensning	5
2. Metode	6
2.1 Metode	7
2.2 Teoretisk oppgave	7
2.3 Forforståelse	7
2.4 Kilder og kildekritikk	9
2.4.1 Hvordan vi har søkt	10
3. Hoveddel	12
3.1 Problembeskrivelse	12
3.1.1 Cannabis	12
3.1.2 Lovverk	12
3.2 Personorientert forebygging	13
3.2.1 Bekymringssamtalen	13
3.3 Tidlig intervensjon	14
3.4 Foreldre	15
3.5 Tverretatlig samarbeid	17
3.5.1 Samarbeid med offentlige aktører	17
3.5.2 Samarbeid med private aktører	19
3.5.3 Meldeplikt og samarbeid med barnevernet	19
3.5.4 Skolen	20
3.6 Gjennomføring av bekymringssamtalen	21
3.7 Etske dilemmaer	24
3.7.1 Avhør vs. Bekymringssamtale	24
3.7.2 Nettverkskart	25
5. Referanseliste	29
6. Selvvalgt pensum	30

1. Innledning

“FORELDRE I ASKER OG BÆRUM - VÅKN OPP! Til tross for gjentatte oppfordringer og advarsler til foreldre/ foresatte i Asker og Bærum, er politiet fortsatt svært bekymret hva angår hjemmealene-fester, alkohol til mindreårige og ulovlige rusmidler! (...) Politiet kjenner til at flere ungdommer den siste tiden blant annet har spist Brownies, som har inneholdt cannabis.”

Sitatet over er hentet fra “Ungdomspatroljen Asker og Bærum politidistrikt” sin Facebook-side. Innlegget ble delt over 3000 ganger på en uke og fikk stor medieomtale. Innlegget viser tydelig ungdomspatroljen sin bekymring opp mot ungdommers holdninger til bruk av cannabis, i tillegg til foreldrenes manglende tilstedeværelse.

Vi er begge oppvokst, og hadde praksis i Asker og Bærum. Vi gikk på forskjellige videregående skoler, og hadde før praksisåret helt ulike oppfatninger om utbredelsen av cannabisbruk i Asker og Bærum. I løpet av praksisåret hadde begge ukentlige oppdrag der unge mennesker ble tatt for bruk eller besittelse av cannabis. Siden vi ofte var borti slike oppdrag har vi blitt bekymret for ungdommers holdninger til stoffet. Begge har jobbet i akuttpsykiatrien og sett hvilke konsekvenser cannabis kan føre med seg, gjennom blant annet rusutløste psykoser. Disse erfaringene ga grobunn for vårt engasjement, og motivasjon til å lære mer om cannabisbruk, og på hvilken måte videre bruk av det narkotiske stoffet kan forebygges. Det er flere metoder politiet kan benytte seg av som kan virke forebyggende, som foreldremøter, oppsøkende virksomhet og undervisning i skolen (Lie, 2015, pp. 84-90). Sett i sammenheng med sitatet over synes vi det er interessant å se nærmere på bekymringssamtalens potensielle forebyggende effekt, da dette er et virkemiddel som ungdomspatroljen i Asker og Bærum benytter opp mot ungdom som bruker cannabis.

1.1 Bekymring og skadevirkninger

På landsbasis har hver femte gutt, og hver åttende jente av elever ved videregående skoler prøvd cannabis i løpet av det siste året. Likevel har det de siste 10 årene vært en markant nedgang i bruken av hasj og marihuana blant ungdom i 15 års alderen (NOVA, 2015, p. 91). Til tross for nedgangen, vil det for de ungdommene som har prøvd, eller bruker cannabis være grunn til bekymring. Det finnes mye forskning rundt skadevirkningene av cannabis, og vi vil i avsnittet under komme nærmere inn på disse.

Jeg tror noen av de største farene ved bruk av cannabis, spesielt for ungdommer, ligger i disse to forholdene: den sterke cannabiskulturen og den illegale økonomien. Begge deler kan ”binde deg fast” (Pedersen, 2015, p. 116).

Pedersen beskriver cannabiskulturen som en subkultur der cannabisbrukere må forholde seg til en sammensetning av symboler, ritualer og fortellinger. Subkulturelle grupper som cannabiskulturen, bærer preg av annerledeshet og opposisjonell opptreden mot samfunnets normer og verdier (Sandberg & Pedersen, 2010, p. 30). Det er nettopp noe av det Pedersen beskriver som en av farene ved bruk av cannabis. Cannabiskulturen kan bli en del av ungdommens identitet, noe som kan føre til at han blir involvert i den illegale økonomien.

Bruk av cannabis er straffbart og konsekvensene ved å bli tatt, og straffereaksjonene som følger kan blant annet virke begrensende for senere jobbmuligheter, førerkort, innreise i USA og økonomiske problemer som følge av bøter. Samtidig kan skadevirkninger som innlæringssvikt, manglende motivasjon og tap av normal personlighetsutvikling virke begrensende for en positiv fremtidsutvikling. (Øiseth, Vindenes, Sundvoll, & Kjeldsen, 2014, p. 60). Cannabis kan være inngangsporten til et kriminelt nettverk, eller starten på en livsstil som innebærer bruk av tyngre stoffer som amfetamin og kokain (Pedersen, 2015, p. 116). Her er det verdt å nevne at den medisinske forskningen på cannabisfeltet spriker når det gjelder hvor farlig cannabis er, og skadevirkningene avhenger blant annet hvor lenge og hvor ofte ungdommen har brukt stoffet. Likevel er det ingen tvil om at stoffet kan føre med seg sosiale, fysiske og psykiske effekter (Bretteville-Jensen, 2013, p. 73). Dermed vil det være interessant å se på hvorvidt politiet gjennom bekymringssamtalen kan bidra til å forebygge videre bruk, nettopp for å unngå de mulige skadevirkningene cannabis kan føre med seg.

1.2 Politiets oppgave

Justis og beredskapsdepartementet skriver i sin *Handlingsplan for forebygging av kriminalitet* at forebyggende tiltak rettet mot ungdomskriminalitet er av politiets høyeste prioriterte oppgaver. ”Å forebygge vil si å være i forkant og forhindre at noe negativt skjer” (Lie, 2015, p. 19). Kriminalitetsforebygging på generelt grunnlag er en av politiets hovedoppgaver, og det er lovhjemlet i Politilovens §§ 1 og 2:

Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgerens rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig (Politi-loven, 1995).

Politiet skal:

(...) 2. Forebygge kriminalitet og andre krenkelser av den offentlige orden og sikkerhet (Politi-loven, 1995).

1.3 Problemstilling

Hvilke muligheter og begrensninger ligger i politiets bekymringssamtale som et verktøy for å forebygge videre bruk av cannabis blant ungdom?

1.4 Begrepsavklaring og avgrensning

Politiets bekymringssamtale innlemmes i det personorienterte forebyggende arbeidet rettet mot ungdom. Personorientert forebygging knytter seg til enkeltpersoner generelt, og mot sårbare barn og ungdom spesielt. Med *bekymringssamtale* menes en samtale mellom politi, ungdom og dens foresatte, der hensikten er å forebygge kriminalitet. Den brukes ofte ovenfor ungdom som enten har prøvd, eller bruker cannabis jevnlig (Lie, 2011, p. 19).

Vi vil ta utgangspunkt i *ungdom* i aldersgruppen 15-18 år. Grunnen til dette er at ungdom i denne aldersgruppen som regel går på videregående skole. Vi ønsker å inkludere politiets samarbeid med andre aktører, hvor skolen i dette tilfellet har en sentral rolle. Geografisk sett inkluderer vi i hovedsak hele Norge, men eksemplifiserer med statistikk fra Asker kommune.

Med *cannabis* menes hasj, marihuana og cannabisolje. Med *bruk* menes alle inntaksmetoder (Øiseth, Kjeldsen, & Sundvold, 2008, p. 15). Årsaken til at vi retter fokuset mot *bruk*, framfor misbruk, er at det er vanskelig å definere et tydelig skille. I tillegg ønsker vi å inkludere både de som er i ferd med å utvikle et avhengighetsskapende rusproblem og de som er førstegangsbrukere. Av hensyn til oppgavens størrelse har vi valgt å legge mindre vekt på aktuelle straffereaksjoner, herunder ungdomsstraff og ungdomsoppfølging.

1.5 Oppgavens oppbygning

I denne oppgaven ønsker vi å ta for oss hvilke muligheter og begrensninger

bekymringssamtalen har som et forebyggende verktøy for å forhindre videre cannabisbruk blant ungdom. Innledningsvis har vi presentert vår problemstilling og mulige bekymringer og skadevirkninger knyttet til bruk av cannabis. Vi har avklart begreper og satt oppgavens begrensninger. Videre vil vi presentere metoden vi har benyttet for å besvare problemstillingen. I denne delen vil vi også presentere fremgangsmåten for innhenting av litteratur og mulig feilkilder. I hoveddelen vil vi presentere relevant teori som kan belyse vår problemstilling. Teorien vil videre drøftes opp mot mulighetene og begrensningene ved bekymringssamtalen som verktøy for å forebygge videre bruk av cannabis blant ungdom. Avslutningsvis vil vi oppsummere det vi har kommet frem til.

2. Metode

2.1 Metode

Metode er en fremgangsmåte, eller et redskap for å innhente informasjon, som trengs for å besvare en problemstilling. Det vil også kunne hjelpe oss i å samle informasjon for å komme fram til ny kunnskap (Dalland, 2012 s.111-112).

2.2 Teoretisk oppgave

Dalland (2012) mener at teori er å komme frem til en enklest og mest mulig treffende beskrivelse av virkeligheten. Teori er i følge Thomasen, sitert i Dalland (2012) med på å forklare og øke forståelsen av et fenomen (Dalland, 2012, p. 134). Vi har valgt å skrive en teoretisk oppgave, og begrunnelsen for vårt valg av oppgavetype henger sammen med valg av tema, og problemstilling. Det finnes allerede et bredt spekter av faglitteratur på området narkotika og ungdom. Ved å ta utgangspunkt i allerede eksisterende teori, vil vi kunne belyse vår problemstilling ut i fra ulike faglige perspektiver.

Ved å velge en teoretisk tilnærming til oppgaven, sier vi fra oss muligheten til å selv forske på området og gå dypere i forhold til å undersøke hvilken effekt en bekymringssamtale har på den enkelte ungdom, gjennom en kvalitativ undersøkelse. Sett i et større perspektiv kunne en kvantitativ undersøkelse gitt oss et mer omfattende resultat i forhold til effekten av bekymringssamtalen som et cannabisforebyggende verktøy, på generell basis. Bakgrunnen for at vi valgte en teoretisk tilnærming er at det allerede eksisterer mye forskning på området cannabis og ungdom, gjennomført av organisasjoner med høy kompetanse, som for eksempel NOVA. Med tanke på oppgavens ordbegrensning vil vi bedre få belyst vår problemstilling med en teoretisk tilnærming, enn hva vi ville gjort med en empirisk studie. Ved en kvalitativ undersøkelse om effekten av bekymringssamtale ville vi vært avhengige av å komme i kontakt med ungdom som har vært inne til bekymringssamtale. I denne sammenheng er politiets taushetsplikt til hinder for at det kunne vært gjennomført.

2.3 Forforståelse

Det er viktig å være bevisst vår egen forforståelse slik at våre subjektive meninger og fordommer ikke påvirker oppgavens objektivitet. Dette kan skje dersom oppgaven kun

baserer seg på teori som stemmer overens med våre egne erfaringer, holdninger og kunnskaper.

(..) alt vi opplever, ser, hører, tenker og oppfatter, bygger på forforståelse” (Thurén, 2009, p. 68).

Thurén mener at forforståelsen kommer fra erfaringene og kunnskapen vi har tilegnet oss gjennom livet (Thurén, 2009, p. 66). Som en naturlig del av dette dannes det fordommer overfor ulike enkeltpersoner eller grupper. Thurén (2009) trekker frem uttrykket ”den hermeneutiske sirkel” som et viktig moment for å bekjempe disse fordommene. Ved å tilegne seg nye erfaringer vil oppfattelsen vår kunne endres og følgelig vil en bedre forståelse overvinne tidligere fordommer.

Da vi kom i gang med oppgaven oppdaget vi at språket vårt var formet av vårt negative syn på cannabis. Vi måtte derfor omformulere enkelte setninger underveis, og hele tiden være bevisst på at våre subjektive meninger om cannabis kunne påvirke oppgavens objektivitet.

Vi er begge oppvokst og hadde praksis i et distrikt som ligger langt over gjennomsnittet når det gjelder bruk av cannabis. Vår forforståelse bærer på mange måter preg av vår egen oppvekst i distriktet, i tillegg til erfaringer fra praksisåret. Vårt inntrykk er at bruk av cannabis blant unge, er et stort og økende problem generelt over hele landet. Ut ifra ungdom vi har snakket med i løpet av praksisåret, sitter vi igjen med et inntrykk av at det er mange liberale holdninger knyttet til bruk av cannabis, og at svært mange ufarliggjør stoffet.

Cannabisbrukere er som alle andre. De deler samfunnets fellesverdier. Advokater og leger røyker, de burde jo vite hva de driver med. ”Vanlige rørleggere” røyker, da kan vel ikke bruken være så ille? Til og med ”sjefen” røyker. Han har ansvar for at bedriften fungerer. Da kan ikke cannabis være en trussel mot arbeidslivets produktivitet og lov og orden (Sandberg & Pedersen, 2010, p. 76).

Sitatet over eksemplifiserer det Sandberg og Pedersen beskriver som hasjrøykerens normaliseringsdiskurs, der cannabisbruk ses på som en normal del av ungdomskulturen (Sandberg & Pedersen, 2010, p. 76). Normalisering av cannabis og våre møter med ungdom som har liberale holdninger til stoffet har gitt grobunn for vår bekymring. I mange tilfeller ble

disse ungdommene kalt inn til bekymringssamtale, sammen med foreldrene. Vi har gjennom utdannelsen hørt mye positivt om bekymringssamtalen, men har selv aldri gjennomført eller deltatt i en slik samtale. Vi ønsker av den grunn å undersøke hvorvidt dette er et velegnet forebyggende verktøy.

2.4 Kilder og kildekritikk

For å besvare problemstillingen har valg av kilder vært en viktig del av prosessen. Vi har vært opptatt av å innhente faglitteratur fra flere yrkesgrupper, da forskning og teori på tvers av fagfelt vil bidra til en bredere forståelse. Vi har valgt å bruke litteratur fra sosiologer, kriminologer, Politidirektoratet og Helsedirektoratet.

Det finnes mye faglitteratur på området cannabis og ungdom. Kvaliteten på faglitteraturen kan variere og vi har vært kritiske til valg av kildemateriale. Ved innhenting av selvvalgt litteratur var vi opptatt av å vurdere faglitteraturens relevans opp mot vår problemstilling, i tillegg til kildens troverdighet og holdbarhet (Dalland, 2012). Av den grunn har vi valgt litteratur og forskning som er anerkjent og ofte referert til i forbindelse med temaene cannabis, ungdom og kriminalitetsforebyggende arbeid.

Forfatterens eller organisasjonens faglige bakgrunn og autoritet har hatt stor betydning i vurderingen av litteraturens troverdighet og relevans. Som eksempel har vi blant annet benyttet litteratur fra Helsedirektoratet og Politidirektoratet. Det finnes mye forskning som er relevant for vår problemstilling, dermed har vi valgt å benytte oss av nyere litteratur hovedsakelig fra 2010 og frem til i dag. Ved å benytte oss av holdbar og gyldig litteratur sikrer vi oppgavens kvalitet (Dalland, 2012, pp. 73-74).

Litteraturen er basert på både kvalitative og kvantitative undersøkelser, ettersom en kombinasjon av disse kan bidra til å gi en bredere og mer helhetlig forståelse av problemet. En kvalitativ kilde går i dybden og vektlegger derfor meninger og opplevelser hos et mindre utvalg. Det vil være med på å gi oss en dypere forståelse av fenomenet cannabis (Dalland, 2012, p. 113). En kvalitativ kilde vi har brukt er Sveinung Sandberg og Willy Pedersen sin bok *Cannabiskultur*.

Kvantitative kilder derimot går i bredden gjennom mange undersøkelser, og gir data i form av målbare enheter. I vår oppgave har vi benyttet kvantitative kilder i form av statistikk, blant annet for å belyse omfanget av cannabisbruk blant ungdom (Dalland, 2012, p. 112). En kvantitativ kilde vi har benyttet oss av er Ungdata-undersøkelsen i Asker. Denne undersøkelsen ble gitt til 1203 elever ved videregående skoler, hvor 66 % av disse besvarte undersøkelsen (Ungdata, 2014). Selvrapporteringsundersøkelser som denne kan gi innblikk i mørketall, men den kan likevel inneholde flere feilkilder, ettersom 34 % ikke har svart, og at enkelte av deltakerne bevisst eller ubevisst kan ha svart feil. Allikevel anses undersøkelsen for å være relevant i sammenhengen.

Teorien vi har benyttet bygger i stor grad på empiriske studier, ettersom empiri betyr kunnskap som er bygd på erfaring (Dalland, 2012, p. 115), vil mye av teorien og forskningen derfor ikke være 100 % sikker, men det vil likevel kunne gi en god indikasjon på omfanget av problemet. Det finnes mye forskning på skadevirkninger og konsekvenser ved cannabis, men det er på flere områder usikkerhet i forhold til årsakssammenhengen mellom cannabis og skadevirkninger. Et eksempel her kan være om dårlige skoleprestasjoner leder til cannabisbruk, eller om det er cannabisbruk som leder til dårlige skoleprestasjoner (Bretteville-Jensen, 2013, p. 86). I vår oppgave har vi på bakgrunn av flere forskningsresultater som Bretteville-Jensens refererer til i sin bok *Hva vet vi om Cannabis*, tatt utgangspunkt i at det er årsakssammenheng mellom cannabis og dårlige skoleprestasjoner. Samtidig fremlegger hun en detaljert redegjørelse av mulige feilkilder ved forskningsresultatene. Det vil med andre ord også kunne overføres som mulige feilkilder i vår oppgave, da mye av litteraturen vi har benyttet bygger på empiriske studier.

2.4.1 Hvordan vi har søkt

Vi har i stor grad benyttet oss av litteratur vi har fått anbefalt fra veileder, herunder *Cannabiskultur*, *Bittersøtt* og *Hva vet vi om Cannabis*. I tillegg har vi benyttet litteratur som har vært pensum i fagplanen som en del av vår bachelorutdanning ved politihøgskolen. Litteratur har vi lånt fra Politihøgskolens bibliotek, Deichmanske Hovedbibliotek og Asker bibliotek.

Vi har brukt mye tid på å innhente informasjon. I tillegg til bøker som vi har lånt, har vi benyttet oss av søkemotoren Google. Søkord vi har benyttet oss av er "cannabis", "cannabis

og ungdom”, ”skadevirkninger ved bruk av cannabis”, ”tidlig intervensjon”, ”forebyggende politiarbeid”, ”politiets bekymringssamtale” og ”personorientert forebygging”. På bakgrunn av disse søkene fant vi fram til NOVA´s rapporter *Ungdata – nasjonale resultater 2014* og *Ungdata-undersøkelsen i Asker 2014*, Politidirektoratets *Strategiplan for forebyggende politiarbeid 2002-2005*, Justis- og beredskapsdepartementets *Handlingsplan for forebygging av kriminalitet* og Helsedirektoratets veileder *Fra bekymring til handling*.

3. Hoveddel

3.1 Problembeskrivelse

3.1.1 Cannabis

Cannabis er det mest utbredte illegale rusmidlet på verdensbasis, brukt av cirka 160 millioner mennesker verden over (Øiseth, Kjeldsen, & Sundvold, 2008, p. 14). I Norge var landsgjennomsnittet 9 % i 2014. I Asker kommune hadde 26 % av elever ved videregående skoler brukt hasj eller marihuana de siste 12 månedene (Ungdata, 2014). Ut i fra denne statistikken fremkommer det at utbredelsen av cannabis på landsbasis varierer mellom kommunene.

Cannabis er et narkotisk stoff, som har en sentraldempende effekt. Det er en samlebetegnelse på hasj, marihuana og cannabisolje, som alle kommer fra planten *Cannabis sativa*. Det er det psykoaktive virkestoffet THC som gir rus, og styrkegraden er varierende. En negativ utvikling er at THC-nivået de siste årene har økt, og nivået av CBD har blitt redusert (Bretteville-Jensen, 2013, p. 21). Cannabidiol (CBD) er et stoff som synes å ha en dempende effekt på de psykoaktive effektene THC har, ved å motvirke tankeforstyrrelser og psykose (Øiseth, Vindenes, Sundvoll, & Kjeldsen, 2014, p. 59).

Cannabis er svekkende for konsentrasjonsevnen, spesielt ved flere parallelle gjøremål, som ved for eksempel bilkjøring. Blant førstegangsbrukere kan angst og panikkreaksjoner forekomme. Rusen innebærer ofte en lattermildhet og en sterk endring av tidsopplevelse. Ved jevnlig bruk kan abstinenssymptomer komme til uttrykk gjennom søvnforstyrrelser, vekttap, rastløshet og svetting. Dersom man inntar høye doser er syns- og hørselhallusinasjoner vanlig, noe som kan føre til direkte psykose og aggresjon. Innlæringssvikt, manglende motivasjon og tap av normal personlighetsutvikling kan oppstå ved langvarig bruk (Øiseth, Vindenes, Sundvoll, & Kjeldsen, 2014, p. 60).

3.1.2 Lovverk

Cannabis reguleres av Narkotikaforskriften, Legemiddeloven og Straffeloven. Legemiddeloven (1992) § 21 kommer til anvendelse ved bruk og besittelse av mindre

mengder cannabis (1-2 gram). Straffeloven (2005) § 231 og § 232 regulerer tilvirking, innførsel, utførsel, erverv, oppbevaring, sending og overdragelse av narkotika. Strafferammen for bruk er bøter eller fengsel inntil 6 måneder, eller begge deler. For ungdom i alderen 15-18 år, kan påtaleunntatelse eller forebyggende straffereaksjoner som ungdomsoppfølging eller ungdomsstraff være et alternativ til tradisjonelle straffereaksjoner (Lie, 2015, pp. 168-169).

3.2 Personorientert forebygging

Personorientert forebygging er en av fire kriminalitetsforebyggende strategier, med et fokus rettet mot samfunnsmessige, miljøbaserte og individbaserte årsaker til kriminalitet (Politidirektoratet, 2002, p. 16). Personorientert forebygging har enkeltindividet i fokus, og retter seg gjerne mot barn og ungdom. Ved å få oversikt over ungdomsmiljøer, vil man lettere identifisere enkeltindivider som står i fare for å havne i en kriminell løpebane. Årsaken til at unge begår lovbrudd kan være sammensatte og komplekse. Gjennom å kartlegge ungdommens risikofaktorer og bakenforliggende årsaker til problematferden kan politiet sette i verk tiltak, for å forhindre videre kriminalitet (Lie, 2011, p. 75). Politidirektoratet (2002) sin *Strategiplan for forebyggende politiarbeid* nevner bekymringssamtalen som et godt forebyggende tiltak i denne sammenheng.

3.2.1 Bekymringssamtalen

Bekymringssamtalen er et tiltak innenfor personorientert forebygging som ble utviklet av Oslo politidistrikt på midten av 90-tallet. Den brukes som et forebyggende verktøy for å forhindre at barn under 18 år som har begått, eller antas å være i risikozonen for å begå lovbrudd, ikke begår ytterligere lovbrudd. Bekymringssamtalen er ikke en del av straffesaksbehandlingen, og utløser dermed ingen rettigheter og plikter. Samtalen skal verken være et avhør eller terapi, men går ut på å kartlegge livssituasjonen til barnet og familien, og gjennom refleksjon forsøke å motivere atferdsendring. På bakgrunn av samtalen utarbeides en individuell plan, som skal bidra til positiv utvikling. Det vurderes videre om det er nødvendig med en oppfølgingssamtale for å følge opp ungdommens utvikling og fremgang, og eventuelt om det er behov for videre oppfølging fra politiet eller andre instanser. (Politidirektoratet, 2011, pp. 10-12)

For å sikre samtalens kvalitet har Politidirektoratet utarbeidet en veileder for politiets bruk av bekymringssamtale. Veilederen er ingen mal, men målet er å gi polititjenestepersoner

retningslinjer for gjennomføring av bekymringssamtalen, øke bruken, samt sikre kvaliteten på arbeidet (Politidirektoratet, 2011, p. 11).

Lovhjemmelen for å innkalle til bekymringssamtalen finner vi i Politiloven § 13 fjerde og femte ledd. Det må foreligge grunn til å tro at ungdommen har begått en straffbar handling. Terskelen for å innkalle til bekymringssamtale er relativt lav, da vilkåret ”grunn til å tro” innebærer et lavt beviskrav (Politidirektoratet, 2011, p. 17). Etter innkallelse fra politiet, er ungdommen og foreldrene lovpålagt å møte, men de har likevel ingen plikt til å forklare seg. Ved uteblivelse kan ungdommen og dens foresatte avhentes av politiet. I tilfeller der en ungdom utviser risikoatferd uten å ha begått en straffbar handling har politiet adgang til å innkalle til frivillig samtale. I slike tilfeller er det ikke adgang til avhenting, dersom de velger å ikke møte (Lie, 2015, p. 119).

3.3 Tidlig intervensjon

”Tidlig og rask intervensjon er viktig for å snu en uheldig utvikling og forhindre videre kriminalitet i fremtiden” (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013, p. 22).

Justis- og beredskapsdepartementet understreker viktighet av tidlig intervensjon, og at det er en prioritert oppgave for politiet. Fauske og Øia skriver at atferdsvansker i tidlig stadier øker risikoen for narkotikamisbruk og annen kriminalitet (Fauske & Øia, 2010, p. 234).

En mulighet ved bekymringssamtalen er at man tidlig kan identifisere faresignaler ved rusrelaterte problemer. Tidlig intervensjon kan forhindre en økende utvikling av ungdommens problematferd og narkotikabruk. Dette krever kunnskap om identifisering av faresignaler, risiko- og beskyttelsesfaktorer, forståelse og handlekraft samt kjennskap til rutiner og lovverk. Manglende kunnskap kan på den måten utgjøre en begrensning (Helsedirektoratet, 2010, pp. 10-11).

En mulighet ved bekymringssamtalen er at man i tidlig fase kan forhindre at ungdom går videre til å bruke tyngre stoffer. Cannabis er for mange det første møtet med illegale rusmidler, og blir ofte omtalt som ”the gateway drug”, eller inngangsporten til tyngre stoffer. Dette gjelder hovedsakelig for en liten gruppe sårbar ungdom (Pedersen, 2015, p. 113). For å demonstrere dette har Denise Kandel, sitert i Pedersen (2015) utarbeidet ”gateway-

modellen”, også kalt krimtrappen. Krimtrappen er en hypotetisk modell som viser hvordan bruken av et bestemt rusmiddel leder til et annet. Hvert trappetrinn representerer de ulike legale og illegale rusmidlene. Alkohol og tobakk representerer krimtrappens nederste trappetrinn, en relativt vanlig inngangsport til tyngre stoffer. Til lengre opp i trappen, desto tyngre og farligere blir stoffene. Hyppig bruk av et bestemt rusmiddel øker sjansen for å bevege seg et trappetrinn opp, til et tyngre stoffer. Krimtrappen understreker viktigheten av tidlig intervensjon, spesielt ovenfor sårbar ungdom.

Cannabisbruk anses som et avvikerfenomen. Siden det ikke er sosialt akseptert, betyr bruken at man har knyttet seg til avvikerkultur. I slike grupper finner man ofte også andre problemer som kriminalitet og avvikende livsførsel (Øiseth, Kjeldsen, & Sundvold, 2008, p. 23)

I denne sammenheng vil en mulighet ved bekymringssamtalen være at man griper inn før ungdommen knytter tette bånd til kriminelle miljøer. Et av hovedargumentene til Sandberg og Pedersen er at hasj er farlig fordi brukerne kan bli involvert i omsetning av cannabis, og med det utvikle en kriminell livsstil (Sandberg & Pedersen, 2010, p. 180).

En begrensning kan være at ungdommen føler seg stemplet som kriminell, noe som kan være både krenkende og ydmykende. Stempling innebærer at man av andre blir utpekt og sett på som en avviker (Hauge, 2007, p. 300). Siden bekymringssamtalen kan generere videre oppfølging og engasjement fra samarbeidende aktører, kan ungdommens opplevelse av alle tiltak som iverksettes føre til at han opplever seg selv som en avviker. Dersom flere i omgangskretsen blir kjent med at ungdommen har vært inne til bekymringssamtale, kan det føre til fordommer. Bekymringssamtalen kan i denne sammenheng utgjøre en begrensning dersom fordommene fører til at ungdommen stigmatiseres. Stigmatisering betyr at ungdommen trer inn i avvikerrollen og tar til seg de karakteristikker som omgivelsene tillegger han (Hauge, 2007, p. 300).

3.4 Foreldre

Under bekymringssamtalen er det viktig å trykke foreldrene som er til stedet. Det er foreldrene som har primæroppdragelsen og som kjenner ungdommen best. Foreldrene vil være en av politiets viktig samarbeidspartner, og det vil dermed være avgjørende å få til et godt samarbeid (Lie, 2015, p. 128). En mulighet ved bekymringssamtalen er at foreldrenes

sentrale rolle kan bidra med å kartlegge beskyttelses- og risikofaktorer. Disse kan bidra til et mer helhetlig bilde av ungdommens situasjon, og gjøre det lettere å vurdere om det er behov for videre oppfølging fra andre samarbeidende aktører, i etterkant av bekymringssamtalen.

En mulighet ved bekymringssamtalen kan være at ungdommens refleksjoner rundt egen situasjon og samtalen i sin helhet kan bidra til at foreldrene blir bedre kjent med ungdommen, og får bedre forståelse av hans situasjon. Samtalen kan derfor bidra til at det for foreldrene kan bli lettere å snakke med ungdommen om temaer som tidligere har vært tabubelagt, som for eksempel cannabis (Lie, 2015, p. 128). Dersom ungdommen holder tilbake informasjon og ikke tørr å åpne seg når foreldrene er til stede, kan dette utgjøre en begrensning. Dette kan likevel løses ved at både ungdommen og foreldrene får muligheten til å snakke med politiet på tomannshånd.

I følge Fauske og Øia har både en grenseløs oppdragerstil og en overdreven autoritær oppdragerstil, betydning for utvikling av atferdsproblemer og antisosial atferd. Dette kombinert med vanskelige familieforhold kan knyttes til problematferd hos ungdom (Fauske & Øia, 2010, p. 241). Den grenseløse oppdragerstilen kjennetegnes ved at den bærer preg av lav uformell sosial kontroll. Uformell sosial kontroll er den kontrollen som foregår i de nære sosiale relasjonene og ved samfunnet som helhet (Fauske & Øia, 2010, p. 236). I denne sammenheng ligger det en mulighet dersom politiets råd og veiledning kan motivere dem til å følge opp ungdommen enda mer, og få dem til å føle seg tryggere i foreldrerollen. Her kan utfordringen bli at samtalen lett kan bevege seg over i terapi, noe som bekymringssamtalen ikke er ment å være (Politidirektoratet, 2011, p. 11).

Foreldrestilen kan utgjøre en begrensning dersom politiet og andre aktører sitt engasjement, bidrar til at den uformelle sosiale kontrollen svekkes ytterligere. Foreldrene overlater ansvaret til politiet, i den tro at de "fikser det umulige barnet" (Lie, 2015, p. 129). Politiet har gjennom bekymringssamtalen muligheten til å hjelpe foreldrene til å finne en balansegang mellom den autoritære og den grenseløse oppdragerstilen. Ved å få de til å forstå at den mest effektive måten for å motivere til endring er gjennom å få ungdommen til å reflektere over egne valg. Dette kan samtidig utgjøre en begrensning dersom foreldrene føler at politiet undergraver deres autoritet, og at dette videre får innvirkning på kommunikasjonen og samarbeidet (Lie, 2015, pp. 128-129).

Helsedirektoratet (2009) skriver at noen foreldre kan ha et liberalt syn på cannabis, og at de i enkelte tilfeller har et rusproblem selv. I slike tilfeller kan en mulighet ved bekymringssamtalen være at dette avdekkes. Tilgjengelighet og graden av tilgang blir sett på som en viktig utløsende faktor for bruk av rusmidler (Fauske & Øia, 2010, p. 235). Ungdom som har foreldre med rusproblemer har økt risiko for selv å begynne å ruse seg (Helsedirektoratet, 2010, p. 25). Ungdom er ofte lojale og lite villige til å utlevere sine foreldre (Lie, 2015, p. 84). Dersom foreldrene ikke ser problemet med at ungdommen bruker cannabis, vil det kunne utfordre politiets muligheter for å motivere ungdommen til å slutte med cannabis. I slike tilfeller kan det være nødvendig med hjelpetiltak ovenfor både ungdommen og foreldrene, siden bekymringssamtalen alene ikke er tilstrekkelig. I denne sammenheng vil det være nødvendig å involvere samarbeidende aktører.

3.5 Tverretatlig samarbeid

Årsakene til at ungdom begynner å bruke cannabis kan være sammensatte, og omfatter områder som går utenfor politiets kompetanseområde. I slike tilfeller vil det være nødvendig at politiet samarbeider med tverretatlige aktører, ettersom det kan være nødvendig med hjelpetiltak som omfatter mer enn det bekymringssamtalen alene kan gi. Samarbeidet er regulert av Politiloven § 2 nr. 6 og Politiinstruksen § 15-1 (Lie, 2015, p. 81). I de følgende avsnittene vil vi se på hvilke muligheter og begrensninger et tverretatlig samarbeid kan ha for det cannabisforebyggende arbeidet opp mot ungdommen.

3.5.1 Samarbeid med offentlige aktører

Samarbeidet rundt ungdommen er ofte organisert i team, med representanter fra ulike offentlige aktører. Det er politiet som har rollen som pådriver og initiativtaker, men det er viktig å påpeke at det ikke bare er politiet som har et ansvar ovenfor ungdommen (Lie, 2015, p. 115). Politiets kompetanseområde vil i mange tilfeller komme til kort, og man er derfor avhengig av å inkludere flere aktører. Ved å inkludere samarbeidspartnere som skolen, barnevernet, helsesøstertjenesten, og barne- og ungdomspsykiatrien, vil de i samarbeid kunne bidra med forebyggende tiltak opp mot ungdommen. Muligheten ved å inkludere flere aktører gjør at man får bredere kompetanse, slik at man lettere kan avdekke ungdommens risikofaktorer, som danner grunnlag for hjelpetiltak. Aktuelle tiltak for å forebygge videre bruk av cannabis kan for eksempel være utekontakten sitt hasjavyvendingsprogram "Ut av Tåka" eller urinprøvekontrakt i regi av politiet (Uteseksjonen). Hjelpetiltak som følge av

samarbeid mellom flere offentlige aktører vil i større grad sikre at ungdommen får langsiktig og nødvendig oppfølging (Lie, 2015, p. 115).

Hvorvidt et tverretattlig samarbeid vil utgjøre en mulighet eller en begrensning som forebyggende verktøy, i etterkant av bekymringssamtalen, avhenger av flere faktorer. Godt etablerte samarbeidsrutiner gjennom faste møter og relasjonen mellom samarbeidspartnere, både formelt og uformelt er avgjørende. I tillegg vil gjensidig forpliktelse og felles forståelse av ungdommens problemer ha betydning for kvaliteten på det forebyggende arbeidet (Lie, 2015, p. 117).

For å få til et godt samarbeid og god informasjonsflyt vil et samtykke fra ungdommen og foreldrene som fritar aktørene fra taushetsplikten være av stor betydning. En mulighet vil da være at aktørene står fritt til å diskutere og formidle informasjon og kunnskap de sitter med om ungdommen og familien. På denne måten kan de i fellesskap komme i en sterkere posisjon ved å lettere avdekke og iverksette de hjelpetiltak som er nødvendige (Lie, 2015, p. 107).

En begrensning ved bekymringssamtalens forebyggende effekt, vil oppstå i de tilfellene der ungdommen og foreldrene ikke fritar aktørene fra taushetsplikten (Lie, 2015, p. 81). Etter Politiregisterloven § 27 har politiet adgang til å dele informasjon med andre offentlige organer og institusjoner som inngår i et kriminalitetsforebyggende samarbeid, når det er nødvendig for å forebygge kriminalitet. Flere av politiets samarbeidspartnere, som blant annet barnevernet har en strengere taushetsplikt, og kan dermed ikke dele informasjon som de sitter med uten et fritak fra taushetsplikten. Barnevernet kan bare dele informasjon i tilfeller hvor det foreligger samtykke, eller for å forebygge vesentlig fare for liv, eller alvorlig skade for noens helse, jf. Barnevernsloven § 6-7 tredje ledd. Dette vil utgjøre en begrensning siden de ikke kan dele informasjon om ungdommen, til tross for at det kan være viktig informasjon for å forebygge videre bruk. Eksempelvis vil de sitte med informasjon som kan si noe om hvor omfattende ungdommens cannabisbruk og kriminelle aktivitet egentlig er. Det vil for politiets forebyggende arbeid være nyttig å ha kunnskap om. Likevel kan ikke barnevernet utlevere denne informasjonen til politiet, på grunn av den restriktive taushetsplikten. Det kan tenkes at det i mange tilfeller også kan virke negativt på opplegget rundt den enkelte ungdom, ved at involverte aktører ikke får en felles og helhetlig forståelse av ungdommens problemer (Lie, 2015, pp. 108-109).

3.5.2 Samarbeid med private aktører

En ytterligere begrensning kan oppstå i tilfeller hvor private aktører, som for eksempel fritidsklubber er involvert. Deling av taushetsbelagt informasjon kan bare skje i de tilfeller det er nødvendig for å forebygge lovbrudd, og der andre løsninger må antas å være utilstrekkelige (Fredriksen & Spurkland, 2014, p. 217). Det medfører at politiet ikke har den samme friheten til å dele informasjon under tverretatlige møter, når private aktører er involvert. Private aktører kan ofte spille en sentral rolle i det kriminalitetsforebyggende arbeidet opp mot ungdommen (Lie, 2015, p. 114). Private aktører omfatter alle som ikke er offentlig ansatt, som privatskoler, private barnevernsinstitusjoner og andre privatpersoner (Lie, 2015, p. 83). For eksempel vil fotballtreneren se ungdommen mye oftere enn offentlige aktører, som politiet og barnevernet. En mulighet ved å involvere private aktører er at de i større grad har muligheten til å fange opp signaler og avdekke om ungdommen fortsatt ruser seg, eller ikke følger opp de avtalene som er gjort under bekymringssamtalen. Dersom taushetsplikten er til hinder for at de blir gjort kjent med utfordringene knyttet til ungdommens livssituasjon og hans forhold til cannabis, kan det virke begrensende for den videre prosessen med å følge opp og kontrollere at ungdommen følger avtalene (Lie, 2015, p. 83).

3.5.3 Meldeplikt og samarbeid med barnevernet

I bekymringssamtalen vil man som tidligere nevnt kartlegge ungdommens risiko- og beskyttelsesfaktorer. En mulighet er at man vil kunne avdekke årsakene til hvorfor ungdommen har prøvd eller bruker cannabis, og dermed lettere identifisere nødvendige hjelpetiltak. Omsorgssvikt, rusmisbruk og vold blant foreldrene er risikofaktorer som kan være bakenforliggende årsaker til at ungdommen har prøvd eller bruker cannabis (Lie, 2015, p. 91). I slike tilfeller er politiet lovpålagt å melde fra til barnevernet dersom ungdommen utsettes, eller utsetter seg selv for alvorlig, eller vedvarende omsorgssvikt (Lie, 2015, p. 101)

På motsatt side kan meldeplikten utgjøre en begrensning ved at ungdommen og foreldrene ikke er samarbeidsvillige, eller nekter å forklare seg, i frykt for at det blir rapportert til barnevernet. Det finnes mange fordommer og stereotypiske holdninger om at barnevernets oppgave i hovedsak er å frata foreldre omsorgsretten for sine barn. Barnevernets tiltak strekker seg mye lenger enn det fordommene tilsier. Det er derfor viktig at polititjenestepersonen har god kjennskap til det kommunale barnevernet, og oversikt over hvilke hjelpetiltak de kan bidra med (Lie, 2015, p. 95). Hjelpetiltak krever i hovedsak

samtykke fra foreldrene, og bare unntaksvis kan det pålegges. Blant annet kan barnevernet tilby hjelpetiltak for å øke foreldrekompetansen, familieråd, fritidsaktiviteter eller utdanning. Ved at dette formidles på en empatisk og hensynsfull måte, kan det utgjøre en mulighet ettersom barnevernet samarbeider godt med fagmiljøer som innehar særlig kompetanse på rusproblematikk (Helsedirektoratet).

Dersom foreldrene opplever tilbud om hjelpetiltak som en fornærmelse, kan dette utgjøre en begrensning. De kan føle at politiet stiller spørsmål ved deres kvaliteter som foreldre.

Foreldrene kan dermed gå i forsvarsposisjon, noe som kan virke begrensende for kommunikasjonen, og det videre samarbeidet. Gjennom å opptre empatisk og vise forståelse for foreldrenes situasjon, kan det føre til at fremstillingen av ungdommens problematferd lettere aksepteres, noe som kan påvirke samarbeidet i en positiv retning (Lie, 2015, p. 84)

3.5.4 Skolen

Ungdom tilbringer store deler av livet sitt på skolen, noe som fører til at lærere i likhet med foreldre har den mest regelmessige kontakten med ungdommen. Skolen blir med dette en viktig forebyggingsarena, der målet blant annet er å arbeide for god helse, og bidra til positiv sosial utvikling, samt forebygge rus- og psykiske problemer (Dalgår, Mathisen, Nord, Ose, Rognerud, & Aarø, 2011). Politiets samarbeidsplikt med skole- og sosialmyndigheter er hjemlet i Politiinstruksen § 15-1, mens skolens samarbeid med hjelpeinstanser fremgår av Opplæringslova § 22-2.

Den danske kriminologen Britta Kyvsgaard har i sin forskning funnet en klar sammenheng mellom ungdommer, kriminalitet og deres forhold til skolen (Schafft, 2007, p. 120). Det kan tenkes at skolen derfor vil kunne spille en sentral rolle når det gjelder å forebygge videre bruk. Politiets samarbeid med skolen vil bidra til informasjonsutveksling og bekymringer knyttet til enkelte ungdommer eller ungdomsmiljøer. Samarbeidet vil gi bedre mulighet til å komme i forkant av problemutvikling og lovbrudd. Dersom skolen innehar rett kompetanse og kunnskap vil de ha en unik mulighet til å bidra til at risikoungdom blir identifisert, slik at politiet kan følge opp ungdommen videre gjennom bekymringssamtale. God kommunikasjon og samarbeid mellom politiet og skolen, vil også kunne bidra til å gjøre oppfølgingsarbeidet i etterkant av en bekymringssamtale lettere, ved at både politiet og skolen kan oppdatere hverandre på ungdommens utvikling (Lie, 2015, pp. 84-85).

I etterkant av en bekymringssamtale er det viktig at politiet informerer skolen om avtaler som er gjort under bekymringssamtalen. Det kan for eksempel være at ungdommen skal møte opp til skoletimene. Naturligvis vil slike avtaler kunne være vanskelig for politiet å følge opp. De er dermed avhengige av at skolen kontrollerer og gir tilbakemeldinger rundt ungdommens positive eller negative utvikling (Lie, 2015, p. 85).

Dersom skolen har manglende kunnskap om cannabis og konsekvensene av bruken, kan det virke begrensende for oppfølging av ungdommen, og bekymringssamtalens forebyggende effekt. Dersom lærerne ikke oppfatter at ungdommen er ruset når han er på skolen, kan de få utfordringer med å identifisere en negativ utvikling. Hvorvidt samarbeidet mellom politiet og skolen utgjør en mulighet eller en begrensning, kommer an på om skolen har nok ressurser og kompetanse til å følge opp ungdommen. Tydelig rolleavklaring og motivasjon fra involverte representanter fra skolen kan forhåpentligvis ha en positiv forebyggende effekt ved at ungdommen får god oppfølging (Lie, 2015, pp. 84-88).

Som tidligere nevnt representerer cannabiskulturen opprør, motstand og annerledeshet (Sandberg & Pedersen, 2010, p. 30). Dette kan påvirke ungdommens atferd ovenfor lærere som autoritetspersoner. Det kan tenkes at dersom cannabiskulturen er utbredt i ungdomsmiljøet ved skolen, vil den i seg selv virke begrensende for bekymringssamtalens forebyggende effekt. Dersom relasjonen mellom ungdommen og læreren er konfliktfylt, kan det tenkes at læreren ikke har nok autoritet og innflytelse på ungdommen, og at det kan påvirke ungdommens motivasjon til å foreta endringer (Lie, 2015, p. 91).

3.6 Gjennomføring av bekymringssamtalen

Kontaktetablering og førsteinntrykk vil danne grunnlaget for den videre kommunikasjonen. Innkalling til bekymringssamtale kan vekke mange følelser hos ungdommen, som kan påvirke dialogen. I kontaktetableringen er det derfor viktig å skape trygge rammer. Ved at politiet normaliserer bekymringssamtalen, kan dette motvirke at familien og ungdommen føler seg stempelt. Det er viktig at politiet er ærlige og gir ungdommen og foreldrene tilstrekkelig med informasjon i forkant. Blant annet er det relevant å informere om hvordan bekymringssamtalen foregår, prosedyrer i forhold til registrering i registrene, politiets taushetsplikt, mulighet til å varsle barnevernet og muligheten til å ikke forklare seg. Dette kan

på en måte ses på som en mulighet, ved at det skaper trygge rammer, forutsigbarhet og en atmosfære som innbyr til tillit og ønske om positiv endring (Politidirektoratet, 2011, p. 38). På motsatt side kan dette virke begrensende ved at det skaper frykt og utrygghet.

Polititjenestepersonens formidlingsevne, empatiske tilnærming og kommunikasjonsferdigheter kan i denne sammenhengen ha avgjørende betydning. Disse ferdighetene kan påvirke ungdommens relasjon og tillit til politiet.

Gjennom gjensidig tillit og god relasjon vil ungdommen lettere åpne seg og dele informasjon som for politiet er nyttig. En mulighet ved bekymringssamtalen kan for det første være at ungdommen kommer med informasjon som danner grunnlag for videre oppfølging og forebyggende tiltak (Politidirektoratet, 2011, p. 11). For det andre kan det gi politiet mer kunnskap om omfanget av cannabisproblematikken i ungdomsmiljøet generelt. Relasjonen kan også bidra til at politiet får innflytelse på ungdommen, ved at han blir mer mottakelig for budskapet som politiet kommer med. Forhåpentligvis kan det være med å skape en indre motivasjon hos ungdommen til å slutte med cannabis (Lie, 2015, p. 123).

Psykolog Halvor Øvreeide, sitert i Lie (2015) beskriver to former for profesjonelle samtaler med barn. *Dialogiske samtaler* kjennetegnes ved at barnet får uttrykt seg fritt innenfor tilpassede rammer. Det er denne samtaleformen man i en bekymringssamtale bør tilstrebe. Ved denne typen samtale er den unge er aktivt deltakende, og det kan være en mulighet ved at det bidrar til refleksjon og bedre innsikt i egen livssituasjon (Lie, 2015, pp. 122-123). De *innordnede samtalene* kjennetegnes ved at det forventes at ungdommen tilpasser seg den voksnes krav. Bekymringssamtaler som bærer preg av denne samtaleformen kan utgjøre en begrensning, ved at ungdommen føler seg maktesløs og svarer ut i fra hva han tror politiet vil høre. Lukkede spørsmål kan føre til at politiet får et feilaktig bilde av situasjonen, og ungdommen blir mindre mottakelig for politiets budskap (Lie, 2015, pp. 122-123). I samtalen vil det være aktuelt å gjøre ungdommen bevisst på at cannabis påvirker læringsevnen og korttidshukommelsen. Cannabis kan få konsekvenser for personlige mål som for eksempel studier og karakterer (Bretteville-Jensen, 2013, p. 85). Dersom et slikt budskap skal nå igjennom, vil det være avgjørende at ungdommen er engasjert og mottakelige for det politiet kommer med. En dialogisk samtale anses da å være mest effektiv (Lie, 2015, p. 122).

Politiet er i utgangspunktet i en komplementær relasjon til ungdommen og hans foresatte. En komplimenter relasjonen kjennetegnes ved at det er en maktubalanse mellom partene. En

mulighet er at maktubalansen og politiets autoritet bidrar til at ungdommen og foreldrene tar politiets bekymring på alvor, og at det kan ha innvirkning på politiets innflytelse. På en annen side kan det utgjøre en begrensning dersom det fører til at ungdommen og foreldrene ikke tør å korrigere politiets fremstilling av situasjonen. Dette kan føre til at politiet får et feilaktig bilde av ungdommen og foreldrenes syn på situasjonen (Lie, 2015, p. 122).

Trygge rammer og et mer symmetrisk maktforhold vil i større grad sikre en felles forståelse av problemet. Dersom politiet finner en god balansegang mellom å være grensesettende og rådgivende, vil det gi dem større legitimitet (Lie, 2015, p. 122). Dette kan utgjøre en mulighet ved at politiet får ungdommen til å reflektere over positive og negative sider ved å slutte med cannabis. En autoritær presentasjon av fasiten kan tenkes at ikke har samme gjennomslagskraft. For enkelte ungdommer kan det være vanskelig å forestille seg et liv uten rus, og ved at politiet viser forståelse for dette vil han i større grad kunne komme frem til argumenter for endring (Lie, 2015, p. 127). En begrensning kan dermed oppstå i tilfeller der polititjenestepersonen har en for autoritær politistil. Manglende forståelse for at ungdommen kan oppleve endringene som vanskelig kan ha negativ innvirkning på ungdommens motivasjon til å foreta endringer (Lie, 2015, p. 128).

I tilfeller der ungdom ikke vedkjenner seg og respekterer samfunnets normer og regler kan det utgjøre en begrensning for bekymringssamtalens forebyggende effekt (Lie, 2011). Videre kan det tenkes at skadevirkningene av cannabis i seg selv kan utgjøre en begrensning dersom ungdommens bruk har vedvart over lengre tid. Sandberg og Pedersen (2010) skriver at flere hasjrøykere forklarer at stoffets virkninger koples til redusert energi, passivitet og sløvhet. Dette kan resultere i at folk dropper ut av utdanning og arbeid, og utvikler et likegyldig forhold til vanlige aktiviteter. Det kan tenkes at denne likegyldigheten fra ungdom som har brukt cannabis over lengre tid kan påvirke og utgjøre en begrensning, for politiets mulighet til å motivere ungdommen til å foreta endringer. I møte med disse ungdommene kan det tenkes at politiet anser en bekymringssamtale som uhensiktsmessig, og at resultatet isteden blir en av de tradisjonelle straffereaksjonene. Hvorvidt denne forskjellen er etisk korrekt vil vi drøfte videre i avsnittet under.

3.7 Ethiske dilemmaer

Likhetsprinsippet er et grunnprinsipp lovfestet i Grunnlovens § 98 og kommer også til uttrykk i Politiloven § 6 tredje ledd. Grunnprinsippet stiller krav til at tjenestepersonen skal opptre saklig og upartisk og behandle like tilfeller likt. For å unngå fra prinsippet må forskjellsbehandlingen kunne begrunnes saklig. (Kvalnes, 2008, p. 56)

Politiets skjønnsmessige vurderinger kan i mange tilfeller utfordre likhetsprinsippet og virke begrensende for politiets kriminalitetsforebyggende arbeid rettet mot ungdommen. Politifolk har ulike erfaringer, holdninger og verdier som på mange måter kan være med på å forme deres *politistil*. De to politistilene kategoriseres ut i fra deres tilnærming til publikum. *Den folkelige politistilen* kjennetegnes ved at tjenestepersonen viser ydmykhet og respekt, og investerer tid i møtet med publikum. *Den autoritære politistilen* kjennetegnes ved at polititjenestepersonen går høyt ut, er utålmodig og nedlatende (Lagestad, 2012, p. 37). De ulike politistilene kan påvirke deres skjønnsmessige vurderinger slik at det fører til forskjellsbehandling. Blir to ungdommer tatt for bruk av cannabis kan den ene få påtaleunntatelse og bli innkalt til bekymringssamtale, mens den andre blir domfelt og bøtelagt. Årsakene til dette kan i tillegg til de ulike politistilene være ressursmangel, politiets forebyggende innsats i de ulike distriktene eller politiets subjektive oppfatning av den enkelt ungdom. En mulighet kan i denne sammenhengen være at kvaliteten på den forebyggende innsatsen forbedres, ved at man i større grad har mulighet til å følge opp den enkelte ungdommen i ettertid. På den andre siden vil en begrensning være at de ungdommene som ikke blir tilbudt bekymringssamtale kan føle seg sviktet, og med det miste tilliten til politiet. Hvorvidt dette er hensiktsmessig kan diskuteres ettersom straff har ikke noen sterk forebyggende virkning for bruk av cannabis, men at det bidrar til ytterligere marginalisering av allerede svake grupper. (Sandberg & Pedersen, 2010, p. 211)

3.7.1 Avhør vs. Bekymringssamtale

Ungdommer kan innkalles til bekymringssamtale uavhengig av om de har begått et straffbart forhold eller ikke (Politiloven § 13, 4.ledd). Dersom det fremkommer at ungdommen selv, eller andre i hans vennekrets har begått en straffbar handling vil dette være en begrensning, dersom man vurderer at bekymringssamtalen skal gå over i et avhør. Politiet skal i slike tilfeller gjøre foreldrene og ungdommen kjent med sine rettigheter. Dersom opplysninger som ungdommen kommer med fører til at politiet oppretter straffesak kan det for han oppleves

som et tillitsbrudd. Lie (2015) på sin side, mener at dette kan forebygges ved at et eventuelt avhør avholdes i forkant av bekymringssamtalen. På den måten unngår politiet at omstendighetene rundt lovbruddet blir et tema under bekymringssamtalen, og at fokuset heller rettes mot konsekvenser, valg og fremtid.

Likevel kan et avhør i forkant av en bekymringssamtale ha sine begrensninger, ved at ungdommen på nytt må forklare seg om hendelsen i den påfølgende bekymringssamtalen. Ungdommen kan i slike tilfeller føle at han ikke får lagt hendelsen bak seg, og det kan sette en demper på bekymringssamtalens fokus på fremtiden (BUFDIR, 2015).

3.7.2 Nettverkskart

Nettverkskartet blir brukt i bekymringssamtalen til å kartlegge ungdommens sosiale nettverk. Kartet er inndelt i fire kategorier og hver rubrikk omhandler venner, familie, andre aktører og offentlige nettverk som skole og jobb. Desto nærmere "kjernen" vedkommende er plassert, jo viktigere er personen for ungdommen. Ved at ungdommen selv plasserer sitt sosiale nettverk på kartet får alle deltakerne i bekymringssamtalen oversikt over potensielle støttespillere. I tillegg til å identifisere støttespillere, vil formålet med nettverkskartet være å kartlegge ungdommens nettverk, og familiens psykososiale situasjon (BUFDIR)

Mulighetene som ligger i nettverkskartet er at man gjennom kartleggingen kan inkludere støttespillerne i oppfølgingsteamet rundt ungdommen. Dersom støttespillerne er forbilder med god innflytelse på ungdommens valg og atferd, kan det resultere i bedre kvalitet i det forebyggende arbeidet opp mot ungdommen. Ved at disse engasjerer seg kan den uformelle sosiale kontrollen styrkes og bidra til at ungdommen får langsiktig oppfølging (BUFDIR). Et sosial nettverk preget av venner og gode familieforhold kan danne et godt grunnlag for ungdommens fremtid.

En annen mulighet er at nettverkskartet kan bidra til at ungdommen innser hvilken positiv eller negativ innvirkning menneskene i nettverkskartet har på hans liv. Det kan forhåpentligvis få i gang refleksjon og motivere ungdommen til å revurdere hvem han velger å tilbringe tiden sin med. For å få ungdommen til å slutte med cannabis, kan en avgjørende faktor være å bryte kontakten med et kriminelt nettverk og personer i hans nærmiljø som bruker eller selger cannabis (BUFDIR).

På motsatt side kan en oppfordring om å bryte kontakt med disse personene og miljøene virke begrensende for ungdommens og bekymringssamtalens videre fremgang. Ungdommen kan oppleve at politiet i liten grad viser forståelse og empati. Slike tiltak kan være vanskelig å fordøye for ungdommen, da tilhørigheten til subkulturen kan føles som en trygg arena. Ved å ta avstand fra cannabis, mister han samtidig tilhørigheten til et sosialt fellesskap og en del av sin sosiale identitet (Sandberg & Pedersen, 2010, p. 181).

En ytterligere begrensning oppstår dersom man gjennom utarbeidelsen av nettverkskartet avdekker at ungdommen ikke har et sosialt nettverk rundt seg. Dette kan oppleves som vanskelig og sårt, og i verste fall føre til stigmatisering. Politiet må derfor være varsomme i måten man presenterer nettverkskartet, og spørsmålsformuleringen som angår temaene venner og omgangskrets.

En mulighet ved nettverkskartet er at det kan generere nyttig etterretningsverdi. Det vil gi politiet oversikt over risikopersoner og miljøer som det kan være interessant å holde øye med, og eventuelt jobbe forebyggende opp mot (Politidirektoratet, 2011, p. 10). Personer ungdommen nevner i sitt nettverkskart kan være i risikozonen, og aktuelle kandidater for bekymringssamtale. Her oppstår et dilemma i forhold til hva politiet skal gjøre med informasjonen, og hvorvidt, og eventuelt på hvilken måte det skal brukes som etterretningsinformasjon. Dersom nettverkskartet avdekker personer eller miljøer som burde følges opp videre vil det kunne sette ungdommen i en vanskelig situasjon ovenfor disse, dersom det avdekkes hvor informasjonen kom fra. (Lie, 2015, p. 121)

4. Avslutning

Vi har i denne oppgaven drøftet hvilke muligheter og begrensninger som ligger i bekymringssamtalen som et verktøy for å forebygge bruk av cannabis blant ungdom. Det finnes foreløpig ingen statistikk som kan gi målbare tall på bekymringssamtalens forebyggende effekt ovenfor ungdommer som bruker cannabis.

En mulighet ved bekymringssamtalen er at man i en tidlig fase kan kartlegge ungdommens risiko- og beskyttelsesfaktorer, for videre å iverksette hjelpetiltak der det er behov. Siden cannabis kan være inngangsporten til tyngre stoffer, er en mulighet ved bekymringssamtalen at det kan iverksettes tiltak som kan forebygge at ungdommen beveger seg videre oppover i ”krimtrappen”.

Årsakene til at ungdommer ruser seg er ofte sammensatte, og nødvendige tiltak krever gjerne tverretattlig deltakelse fra flere av politiets samarbeidspartnere, som for eksempel barnevern, skole, barne- og ungdomspsykiatrien og fritidsklubber. Et godt og effektivt samarbeid vil i denne sammenheng være viktig, da bekymringssamtalen alene ikke nødvendigvis vil kunne forhindre at ungdommen fortsetter å bruke cannabis. En mulighet ved tidlig intervensjon gjennom bekymringssamtalen kan være at man forhindrer at ungdommen knytter bånd til kriminelle miljøer og subkulturer. På motsatt side kan bekymringssamtalen utgjøre en begrensning dersom ungdommen føler seg stemplet som en avviker, og at tiltak som iverksettes bidrar til stigmatisering.

Kjennetegn ved cannabiskulturen kan ofte gjenspeiles i ungdommens liberale holdninger til cannabis, og det kan begrense mulighetene for politiets holdningsendrende arbeid. I slike tilfeller vil ikke nødvendigvis bekymringssamtalen fungere som et godt forebyggende verktøy, da denne fungerer best på ungdommer som vedkjenner seg samfunnets lover og regler (Lie, 2011).

Foreldrene er blant politiets viktigste samarbeidspartnere og det er de som kjenner ungdommen best. Ved å få til et godt samarbeid med foreldrene vil det kunne medføre flere muligheter, ved at de kan bidra med å kartlegge risiko- og beskyttelsesfaktorer. I noen tilfeller kan foreldrene selv være skyld i ungdommens problematferd, ved at de selv også er brukere av stoffet. Siden ungdommer ofte er lojale mot sine foreldre kan dette utgjøre en begrensning,

ved at de kan være lite villige til å utlevere dem i bekymringssamtalen. Samtidig kan en mulighet være at man gjennom bekymringssamtalen kan kartlegge hjelpebehov som kan settes i verk ovenfor både ungdommen og foreldrene.

For å forebygge bruk av cannabis vil man være avhengig av et godt tverretatlig samarbeid. Dette vil medføre en mulighet da man får en bredere og mer helhetlig forståelse av de bakenforliggende årsakene til at ungdommen bruker cannabis. I de tilfellene ungdommen og foreldrene ikke samtykker til fritak fra taushetsplikten vil dette utgjøre en begrensning for det tverretatlig samarbeid og deres cannabisforebyggende arbeid opp mot ungdommen. Ytterligere vil taushetsplikten medføre begrensninger i de tilfeller hvor private aktører er involvert, ettersom politiets taushetsplikt overfor disse er strengere.

En dialog preget av en empatisk tilnærming og god kommunikasjon vil være avgjørende for at bekymringssamtalen skal kunne påvirke ungdommens holdninger til cannabis, og motivere til holdningsendring. I denne sammenheng er det viktig å finne en balansegang mellom å være grensesettende og rådgivende. En mulighet ved bekymringssamtalen er at nettverkskartet kan generere nyttig etterretningsinformasjon for politiets forebyggende arbeid opp mot bruk av cannabis generelt. I denne sammenheng kan det likevel utgjøre en begrensning dersom informasjonen benyttes på en måte som kan være med på å svekke ungdommens tillit til politiet.

Som vi har redegjort for i denne oppgaven ligger det mange muligheter i bekymringssamtalen som er verdifulle i politiets arbeid med å forebygge videre bruk av cannabis blant ungdom. Vi mener, med referanse til ovenstående, at det er grunnlag for å hevde at mulighetene veier opp for begrensningene, og at bekymringssamtalen utgjør et nyttig verktøy i det rusforebyggende arbeidet.

5. Referanseliste

Bærum, U. A. (u.d.). *tv2*. Hentet 03 20, 2016 fra <http://www.tv2.no/a/7552366/>

BUFDIR. (u.d.). Hentet 03 20, 2016 fra Veileder for utarbeiding av nettverkskart: <https://www.google.com/url?q=http://www.bufdir.no/Global/Barnevern/Faglige%2520retning%2520slinjer,%2520veiledere/slekt%2520og%2520nettverk%2520veileder/fase1/FASE%25201%2520verkt%25C3%25B8ykasse-VEILEDER%2520FOR%2520UTARBEIDING%2520AV%2520NETTVERKSKART.docx&sa=U&ved=0ahUKEwj918CJjMvMAhWmF5oKHUi9CngQFggEMAA&client=internal-uds-cse&usg=AFQjCNHBEyasODFzqH77OGMsHyAv8p6Bg>

BUFDIR. (2015). *Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet*. Hentet 03 20, 2016 fra Hjelpetiltak i hjemmet: http://www.bufdir.no/barnevern/Tiltak_i_barnevernet/Hjelpetiltak_i_hjemmet/

Dalgår, O., Mathisen, K., Nord, E., Ose, S., Rognerud, M., & Aarø, L. (2011). *Bedre føre var*. Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt.

Dalland, O. (2012). *Metode- og oppgaveskriving for studenter* (5. utgave. utg.). Gyldendal.

Fauske, H., & Øia, T. (2010). Marginalisering - Utsatte ungdomsgrupper. I *Oppvekst i Norge*. Abstrakt.

Fredriksen, S., & Spurkland, K. (2014). *Ordensjuss* (1. utgave. utg., Vol. I). Oslo, Norge: Gyldendal Norsk Forlag AS 2014.

Hauge, R. (2007). Stempling og stigmatisering. I *Stempling og stigmatisering* (4. utg.). Pax.

Helsedirektoratet. (2010, 03). *Fra bekymring til handling - en veileder om tidlig intervensjon på rusområdet*. Hentet 03 20, 2016 fra Helsedirektoratet: <https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/339/Fra-bekymring-til-handling-IS-1742.pdf>

Helsedirektoratet. (u.d.). *Tidlig intervensjon*. Hentet 05 10, 2016 fra <http://tidligintervensjon.no/Tema/Ungdom/Artikler/Hva-gjor-jeg/Hva-kan-barnevernet-gjore/>

Justis- og beredskapsdepartementet. (2013, 08). *Handlingsplan for forebygging av kriminalitet*. Hentet 03 21, 2016 fra Regjeringen: https://www.regjeringen.no/contentassets/fda931710c8d4ce9a5dee626ad93d649/handlingsplan-kriminalitetsforebygging_2013.pdf

Kvalnes, Ø. (2008). *Se gorillaen! Etikk i arbeidet*. Universitetsforlaget.

Lagestad, P. (2012). *Kommunikasjon og konflikthåndtering* (1. utgave. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Lie, E. M. (2011). *I forkant kriminalitetsforebyggende arbeid*. Gyldendal.

Lie, E. M. (2015). *I forkant kriminalitetsforebyggende arbeid* (2. utgave. utg.). Gyldendal.

Lov om politiet. (1995).

Melberg, H., Jones, A., & Bretteville-Jensen, A.-L. (2012). *Is cannabis a gateway to hard drugs?* Folkehelseinstituttet.

NOVA. (2015). *Ungdata - Nasjonale resultater 2014.* Statistikk, Høgskolen i Oslo og Akershus.

Politidirektoratet. (2002). *Strategiplan for forebyggende politiarbeid 2002-2005.* Hentet 03 19, 2016 fra Politiets nettsider: https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_377.pdf

Politidirektoratet. (2011). *Veileder for politiets bekymringssamtale.* Hentet 03 19, 2016 fra Politiets nettsider: https://www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg_2333.pdf

Schafft, A. (2007). Kriminalitet, sosial bakgrunn og kontroll. I L. Finstad, & C. Høigård (Red.), *Kriminologi* (4. utgave. utg.). Pax.

Thurén, T. (2009). *Vitenskapsteori for nybegynnere.* Gyldendal akademisk.

Ungdata. (2014). *Ungdomsundersøkelse i Asker.* Nova.

Uteseksjonen. (u.d.). *Uteseksjonen.* Hentet 05 10, 2016 fra Ut av tåka: <http://uteseksjonen.no/ut-av-taka>

Øiseth, O., Kjeldsen, T., & Sundvold, A. (2008). *Illustrert informasjonsmateriale om narkotika, alkohol og doping* (5. utgave. utg.). Norsk narkotikapolitiforening.

Øiseth, O., Vindenes, V., Sundvoll, A., & Kjeldsen, T. (2014). *Tegn og symptomer på misbruk av narkotika eller andre rusmidler* (4. utgave. utg.). Forlaget Vett & Viten AS.

6. Selvvalgt pensum

Bretteville-Jensen, A. L. (2013). *Hva vet vi om cannabis.* Universitetsforlaget.

Pedersen, W. (2015). *Bittersøtt* (3. utgave. utg.). Universitetsforlaget.

Sandberg, S., & Pedersen, W. (2010). *Cannabiskultur.* Oslo: Universitetsforlaget.